

- Lev. 19. 18. secundum Scripturas : Diliges proximum tuum tamquam te ipsum, bene facitis. Item*
- 1. Joan. 2. 10. Joannes Apostolus: Qui diligit, inquit, fratrem suum, in lumine manet. Et alio loco: 1. Joan. 3. 10. Qui non est justus, non est ex Deo, & qui non diligit fratrem suum: quia hæc est annuntiatio quam audivimus ab initio, ut diligamus invicem. Itemque alibi: Hoc est, inquit, mandatum illius, ut credamus nomini Filii ejus Jesu Christi, & diligamus invicem. Et iterum: Hoc, inquit, mandatum habemus ab ipso, ut qui diligit Deum, 1. Joan. 4. 21. diligit & fratrem suum. Et paulo post: In hoc, inquit, cognoscimus, quia diligimus filios Dei, cum Deum diligimus, & præcepta ejus facimus. Hæc est enim dilectio Dei, ut præcepta ejus servemus, & præcepta ejus gravia non sunt. Et in epistola secunda scriptum est: Non quasi præceptum novum scribam tibi, sed quod habuimus ab initio, ut diligamus invicem.*
- Matt. 22. 40. 36. Dicit etiam ipse Dominus Jesus, in duobus præceptis dilectionis Dei & dilectionis proximi totam legem Prophetasque pendere. De quibus duobus præceptis in Evangelio secundum Marcum scriptum est: Et accessit unus de scribis qui audierat illos perquirentes, & videns quoniam illis bene responderit, interrogavit eum, quod esset primum omnium mandatum. Jesus autem respondit ei: Primum omnium mandatum est: Audi, Israël, Dominus Deus tuus Deus unus est; & Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua: hoc est primum mandatum. Secundum autem simile illi: Diliges proximum tuum tamquam te ipsum:*
- ma-*

majus horum aliud non est mandatum. Dicit etiam in Evangelio secundum Joannem: Mandatum novum do vobis, ut diligatis invicem sicut dilexi vos, ut & vos diligatis invicem. In hoc cognoscent omnes quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad invicem.

37. HÆC omnia præcepta dilectionis, id est, caritatis, quæ tanta & talia sunt, ut quidquid se putaverit homo facere bene, si fiat sine caritate, nullo modo fiat bene; hæc ergo præcepta caritatis inaniter darentur hominibus, non habentibus liberum voluntatis arbitrium: sed quia per legem dantur & veterem & novam (quævis in nova venerit gratia quæ promittebatur in vetere, lex autem sine gratia littera est occidens, in gratia verò spiritus vivificans) unde est in hominibus caritas Dei & proximi, nisi ex ipso Deo? Nam si non ex Deo, sed ex hominibus, vicerunt pelagiani: si autem ex Deo, vicimus pelagianos. Sedeat ergo inter nos judex Apostolus Joannes, & dicat nobis: *Carissimi, diligamus invicem.* In his verbis Joannis cum se illi extollere cœperint & dicere: Ut quid nobis hoc præcipitur, nisi quia ex nobis habemus ut invicem diligamus? sequitur continuo idem Joannes, confundens eos & dicens: *quia dilectio ex Deo est.* Non itaque ex nobis, sed ex Deo est. Cur ergo dictum est: *Diligamus invicem, quia dilectio ex Deo est;* nisi quia præcepto admonitum est liberum arbitrium, ut quæreret Dei donum? Quod quidem sine suo fructu prorsus admoneretur, nisi prius acciperet aliquid dilectionis, ut addi sibi quæreret, unde quod jubebatur impletet. Cum dicitur, *diligamus invicem, lex est: cum dicitur,*

quia

Joan. 13. 34.

CAPUT XVIII
Caritas quæ præcepta implentur, non ex nobis est, sed ex Deo.

Lex sine gratia littera est occidens.

1. Joan. 4. 7.

Ibidem.

Prov. 3. 16.
sec. LXX.

Psal. 83. 8.

Non diligeremus Deum nisi nos prior diligeret.

I. Jo. 4. 19.

a

Jo. 15. 16.

Apostoli quia electi sunt, Christum elegerunt; non quia elegerunt, electi sunt.

b

The. 3. 12.

quia dilectio ex Deo est, gratia est. Sapientia quippe Dei legem & misericordiam in lingua portat. Unde scriptum est in Psalmo: Etenim benedictionem dabit qui legem dedit.

38. Nemo ergo vos fallat, fratres mei: quia nos non diligeremus Deum, nisi nos prior ipse diligeret. Idem Joannes apertissime hoc ostendit, & dicit: *Nos a diligamus, quia ipse prior dilexit nos.* Gratia nos facit legis dilectores, lex verò ipsa sine gratia non nisi prævaricatores facit. Et quod discipulis suis dicit Dominus: *Non vos me elegistis, sed ego elegi vos*; nihil aliud indicat nobis. Si enim nos prius dileximus, ut hoc merito nos ipse diligeret; prius illum nos elegimus, ut ab illo eligi mereremur. Sed ipse qui veritas est, aliud dicit, & huic vanitati hominum apertissime contradicit: *Non vos me elegistis*, inquit. Si ergo non elegistis, sine dubio nec dilexistis: quomodo enim eum eligerent, quem non diligerent? *Sed ego*, inquit, *vos elegi.* Numquid non & ipsi postea elegerunt eum, & omnibus bonis hujus sæculi prætulere? Sed quia electi sunt, elegerunt: non quia elegerunt, electi sunt. Eligentium hominum meritum nullum esset, nisi eos eligentis gratia Dei præveniret. Unde & Apostolus Paulus benedicens^b Thessalonicenses: *Vos*, inquit, *Dominus multiplicet, & abundare faciat in caritate in invicem & in omnes.* Hanc benedictionem dedit ut nos invicem diligeremus, qui legem dederat ut invicem diligamus. Denique alio loco ad eosdem, quia sine dubio in quibusdam eorum jam erat, quod eis ut

es-

a In MSS. Vatic. & Gallic. *Nos diligimus.*

b Omnes MSS. benedicens Colossenses.

esset optaverat: *Gratias*, inquit, *agere debemus Deo semper pro vobis, fratres, sicut dignum est, quoniam supercrevit fides vestra, & abundat caritas uniuscujusque vestrum in invicem.* Hoc dixit, ne fortè de tanto bono quod ex Deo habebant, tamquam ex se ipsis id habentes extollerentur. Quòd ergo supercrevit fides vestra, inquit, & abundat caritas uniuscujusque vestrum in invicem, gratias agere debemus Deo de vobis; non ita vos laudare, tamquam hoc habeatis ex vobis.

39. Et ad Timotheum dicit: *Non enim dedit nobis Deus spiritum timoris, sed virtutis, & caritatis, & continentie.* In quo sane Apostoli testimonio cavere debemus, ne nos arbitremur non accepisse spiritum timoris Dei, quod sine dubio magnum est Dei donum, de quo dicit Propheta Isaias: *Requiescet super eum spiritus sapientie & intellectus, spiritus consilii & fortitudinis, spiritus scientie & pietatis, spiritus timoris Domini.* Non quo timore Petrus Christum negavit, sed illius timoris spiritum accepimus, de quo dicit ipse Christus: *Eum timete, qui habet potestatem & animam & corpus perdere in gehennam; ita dico vobis, hunc timete.* Hoc autem dixit, ne illo timore negaremus eum, quo turbatus est Petrus. Hunc enim auferri voluit à nobis, cum prius dixit: *Nolite timere eos qui corpus occidunt, & postea non habent quid faciant.* Hujus timoris non accepimus spiritum, sed virtutis, & caritatis, & continentie. De quo spiritu idem ipse ad Romanos ait: *Gloriamur in tribulationibus, scientes quoniam tribulatio patientiam operatur, patientia probationem, probatio spem, spes autem non confundit.*

2. The. 1. 3.

2. Tim. 1. 7.

Spiritus timoris magnum Dei donum.

Irai. 11. 2.

Luc. 12. 5.

Ibidem 4.

Rom. 5. 2.

fundit; quia caritas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis. Non itaque per nos, sed per Spiritum sanctum qui datus est nobis: ipsa caritate fit, quam Dei donum esse manifestat, ut tribulatio non auferat, sed potius operetur patientiam. Ad Ephesios etiam, *Pax*, inquit, *fratribus, & caritas cum fide*. Magna bona: sed dicat unde? à Deo, inquit, *Patre & Domino Jesu Christo*. Ergo hæc magna bona, non sunt nisi Dei dona.

Ephes. 6.
23.

CAPUT XIX.
Joan. 1. 5.
1. Joan. 3. 1.
Pelagianorum tenebræ, cum scientiam legis ex Deo, caritatem verò ex nobis esse volunt.
1. Cor. 2. 12.
1. Joan. 4. 16.

40. SED non est mirum, si lux lucet in tenebris, & tenebræ eam non comprehendunt. In Joanne Lux dicit: *Ecce qualem dilectionem dedit nobis Pater, ut filii Dei vocemur & simus*. Et in pelagianis tenebræ dicunt: *Dilectio nobis ex nobis est*. Quam si veram, id est, christianam dilectionem haberent, scirent & unde haberent; sicut sciebat Apostolus, qui dicebat: *Nos autem non spiritum hujus mundi accepimus, sed spiritum qui ex Deo est; ut sciamus quæ à Deo donata sunt nobis*. Joannes dicit: *Deus dilectio est*. Et pelagiani etiam ipsum Deum non ex Deo, sed ex semetipsis habere se dicunt: & cum scientiam legis ex Deo nobis esse fateantur, caritatem ex nobis ipsis volunt. Nec audiunt Apostolum dicentem: *Scientia inflat, caritas autem ædificat*. Quid est ineptius, imò verò quid est amentius, & ab ipsa sanctitate caritatis alienius, quàm confiteri ex Deo esse scientiam, quæ sine caritate inflat, & ex nobis esse caritatem, quæ facit ut scientia inflare non possit? Item cum dicat Apostolus: *Supereminentem scientiæ caritatem Christi*; quid est insanius, quàm putare ex Deo esse scientiam, quæ subdenda est caritati, & ex hominibus

1. Cor. 8. 1.

Eph. 3. 19.

ca-

caritatem, quæ supereminet scientiæ? Fides autem vera & doctrina sana ambas esse dicit ex Deo, quia scriptum est: *A facie ejus scientia & intellectus procedit*; scriptum est: *Caritas ex Deo est*. Et legimus: *Spiritum scientiæ & pietatis*; legimus: *Spiritum virtutis, & caritatis, & continentiæ*. Sed majus est donum caritas quàm scientia: nam scientia quando est in homine, caritas est necessaria, ne inflatur; caritas autem non amulatur, non agit perperam, non inflatur.

41. SATIS me disputasse arbitror adversus eos, qui gratiam Dei vehementer oppugnant, qua voluntas humana non tollitur, sed ex mala mutatur in bonam, & cum bona fuerit adjuvatur: & sic disputasse, ut non magis ego, quàm divina ipsa Scriptura vobiscum locuta sit evidentissimis testimoniis veritatis. Quæ Scriptura divina si diligenter inspiciatur, ostendit non solum bonas hominum voluntates quas ipse facit ex malis, & à se factas bonas in actus bonos, & in æternam dirigit vitam, verum etiam illas quæ conservant sæculi creaturam, ita esse in Dei potestate, ut eas quò voluerit, quando voluerit, faciat inclinari, vel ad beneficia quibusdam præstanda, vel ad poenas quibusdam ingerendas, sicut ipse judicat, occultissimo quidem judicio, sed sine ulla dubitatione justissimo. Nam invenimus aliqua peccata etiam poenas esse aliorum peccatorum: sicut sunt vasa iræ, quæ perfecta dicit Apostolus in perditionem: sicut est induratio Pharaonis, cujus & caussa dicitur, ad ostendendam in illo virtutem Dei: sicut est fuga Israëlitarum à facie hostium de civitate Gai: in animo enim factus est timor ut fugerent, & hoc factum est ut vindicaretur peccatum

Prov. 2.
sec. lxx.

1. Joan. 4.
7.
Isa. 11. 2.
2. Tim. 1.
7.

1. Cor. 8. 1.
1. Cor. 13. 4.

CAPUT XX.
Voluntates hominum ita esse in Dei potestate, ut eas quò voluerit faciat inclinari.

Confer. lib.
5. contra
Julianum
cap. 4.

Peccata quædam poenas esse aliorum peccatorum.
Rom. 9. 22.
Exod. 7. 3.
& 10. 1.
Josue 7. 4.

s 2

co

eo modo, quo fuerat vindicandum, unde dicit Dominus ad Jesum Nave: *Non poterunt filii Israël subsistere ante faciem inimicorum suorum.* Quid est, *Non poterunt subsistere?* Quare non subsistebant per liberum arbitrium, sed per timorem turbata voluntate fugiebant; nisi quia Deus dominatur & voluntatibus hominum, & quos vult in formidinem convertit iratus? Numquid non hostes Israëliitarum adversus populum Dei, quem ducebat Jesus Nave, sua voluntate pugnarunt? Et tamen dicit Scriptura: *Quia per Dominum factum est confortari cor eorum, ut obviam irent ad bellum ad Israël, ut exterminarentur.* Numquid non sua voluntate homo improbus filius Gemini male dicebat regi David? Et tamen quid ait David, plenus vera, & alta, & pia sapientia? Quid ait illi qui maledicentem percutere voluit? *Quid mihi, inquit, & vobis, filii Sarviae? Dimittite eum, & maledicat; quia Dominus dixit illi maledicere David. Et quis dicet ei: Quare fecisti sic?* Deinde Scriptura divina plenam sententiam regis velut ab alio initio repetendo commendans: *Et dixit, inquit, David ad^a Abessa & ad omnes pueros ejus: Ecce filius meus qui exiit de utero meo querit animam meam^b, & adhuc modò filius Gemini? Sinite illum, maledicat, quoniam dixit illi Dominus, ut videat Dominus humilitatem meam, & retribuatur mihi bona pro maledicto ejus in die isto.* Quomodo dixerit Dominus huic homini maledicere David,

^a Editi, ad Abisai. At MSS. ad Abessa: ut in LXX.

^b Sic MSS. Gallic. Vatic. & Belgic. juxta græcum LXX. καὶ προσέειπεν αὐτῷ ὁ υἱὸς τοῦ ἱερατοῦ. Editi ferebant, quanto magis hic filius Gemini.

vid, quis sapiens & intelliget? Non enim jubendo dixit, ubi obedientia laudaretur; sed quòd ejus voluntatem proprio vitio suo malam in hoc peccatum judicio suo justo & occulto inclinavit, ideo dictum est, *dixit ei Dominus.* Nam si jubenti obtemperasset Deo, laudandus potius quàm puniendus esset; sicut ex hoc peccato postea novimus esse puni- tum. Nec causa tacita est, cur ei Dominus isto modo dixerit maledicere David, hoc est, cor ejus malum in hoc peccatum miserit vel dimiserit: *Ut videat, inquit, Dominus humilitatem meam, & retribuatur mihi bona pro maledicto ejus in die isto.* Ecce quomodo probatur, Deum uti cordibus etiam malorum ad laudem atque adjumentum bonorum. Sic usus est Juda tradente Christum, sic usus est Judæis crucifigentibus Christum. Et quanta inde bona præstitit populis credituris? Qui & ipso diabolo utitur pessimo, sed optimè, ad exercendam & probandam fidem & pietatem bonorum, non sibi, qui omnia scit ante quàm fiant, sed nobis, quibus erat necessarium, ut eo modo ageretur nobiscum. Numquid non sua voluntate^a Abessalon elegit consilium quod sibi oberat? Et tamen ideo fecit, quia exaudierat Dominus ejus patrem orantem, ut hoc fieret. Propter quod Scriptura ait: *Et Dominus mandavit dissipare consilium Achitophel bonum, ut inducat Dominus super Abessalon omnia mala.* Bonum consilium dixit, quod ad tempus proderat causæ, quia pro ipso erat contra pa-

2. Reg. 17.
14.

^a Editi Absalon. Et infra cap. 21. Abia Silonita. At MSS. cum LXX. constanter ferunt, Abessalon, Achie Silonita.

trem ejus, contra quem rebellaverat, ut posset eum opprimere, nisi Dominus consilium dissipasset quod dederat Achitophel, agendo in corde Abessalon, ut tale consilium repudiaret, & aliud quod ei non expediebat eligeret.

CAPUT
XXI.
Deum in
cordibus
etiam ma-
lorum age-
re quidquid
vult.

3. Reg. 12.
8. & 14.

Ibid. 15.

2. Par. 21.
16.

42. QUIS non ista judicia divina contremiscat, quibus agit Deus in cordibus etiam malorum hominum quidquid vult, reddens eis tamen secundum merita eorum? Roboam filius Salomonis respuit consilium salubre seniorum, quod ei dederant, ne cum populo dure ageret, & verbis coarvorum suorum potius adquevit, respondendo minaciter quibus laniter debuit. Unde hoc nisi propria voluntate? Sed hinc ab eo recesserunt decem tribus Israel, & alium regem sibi constituerunt Jeroboam, ut irati Dei voluntas fieret, quod etiam futurum esse praedixerat. Quid enim Scriptura dicit? *Et non audivit rex plebem, quoniam erat conversio a Domino, ut statueret verbum suum quod locutus est in manu Achiae Selonitae de Jeroboam filio Nabath.* Nempe sic factum est illud per hominis voluntatem, ut tamen conversio esset a Domino. Legite libros Paralipomenon, & invenietis in secundo libro scriptum: *Et suscitavit Dominus super Joram spiritum Philistinum & Arabum, qui finitimi erant Aethiopicibus, & adscenderunt in terram Juda, & dissipaverunt eam, & ceperunt omnem substantiam, quae in domo regis inventa est.* Hic ostenditur, Deum suscitare hostes eis terris vastandis, quas tali poena judicat dignas. Numquid tamen philistinum & arabes in terram Judaeam dissipandam sine sua voluntate venerunt, aut sic venerunt sua volun-

tate, ut mendaciter scriptum sit, quod Dominus ad hoc faciendum eorum spiritum suscitavit? Imò utrumque verum est, quia & sua voluntate venerunt, & tamen spiritum eorum Dominus suscitavit. Quod etiam sic dici potest: & eorum spiritum Dominus suscitavit, & tamen sua voluntate venerunt. Agit enim Omnipotens in cordibus hominum etiam motum voluntatis eorum, ut per eos agat quod per eos agere ipse voluerit, qui omnino injustè aliquid velle non novit. Quid est quod homo Dei dixit ad a Amessiam regem:

Non veniat tecum exercitus Israel, non est enim Dominus cum Israel b, omnibus filiis

*Ephrem: quoniam si putaveris obtinere in illis, in fugam convertet te Deus ante inimicos, quoniam virtus est Deo vel adjuvare vel in fugam vertere? Quomodo virtus Dei alios adjuvat in bello dando eis fiduciam, alios immisso timore vertit in fugam, nisi quia ille qui in caelo & in terra omnia quaecumque voluit fecit, etiam in cordibus hominum operatur? Legimus quid dixerit Joas rex Israel, mittens nuntium ad Amessiam regem volentem pugnare cum illo. Nam post aliqua dixit: *Nunc sede in domo tua. Quid provocas in malum, & cadis tu, & Juda tecum?* Deinde Scriptura subjunxit: *Et non audivit Amessias; quoniam a Deo erat ut traderetur in c manus, quoniam quaesierunt deos Edom.* Ecce Deus idololatriae peccatum volens vindicare, hoc operatus est in ejus*

s 4

con-

a Sic MSS. juxta LXX. At editi, Amasiam

b Hic particulam & delevimus, quia abest à MSS. & LXX.

c Plerique MSS. in manum. Editi, in manus ejus. Abest ejus à MSS. & LXX.

corde, cui utique justè irascebatur, ut admonitionem salubrem non audiret, sed ea contempta iret in bellum, ubi cum suo exercitu caderet. Per Ezechielem Prophetam dicit Deus: *Et Propheta si erraverit & locutus fuerit, ego Dominus seduxi Prophetam illum, & extendam manum meam super eum, & exterminabo eum de medio populo meo Israël.* In libro Esther scriptum est,

Ezech. 14.
9.

Esther 3. &
4.

quæ mulier ex populo Israël in terra captivitatis facta erat uxor alienigenæ regis Assueri: ergo in ejus libro scriptum est, quòd cum haberet necessitatem interveniendi pro populo suo, quem rex, ubicumque in regno ejus esset, jusserat trucidari, oravit ad Dominum: cogebat enim eam magna necessitas, ut præter jussum regis & præter ordinem suum ad illum auderet intrare. Et videte quid Scriptura dicat: *Et intuitus est eam tamquam taurus impetu indignationis suæ, & timuit regina, & conversus est color ejus per dissolutionem, & inclinavit se super caput delicatæ suæ, quæ præcedebat eam: & convertit Deus, & transtulit indignationem ejus in lenitatem.* Scriptum est & in Proverbiis Salomonis: *Sicut impetus aquæ, sic cor regis in manu Dei; quòcumque voluerit, declinavit illud.* Et in Psalmo centesimo quarto legitur dictum de Ægyptiis, quid eis fecerit Deus: *Et convertit cor eorum ut odissent populum ejus, ut dolum facerent in servos ejus.* In litteris etiam apostolicis videte quæ scripta sunt. In epistola Pauli Apostoli ad Romanos: *Propterea tradidit illos Deus in desideria cordis eorum, in immunditiam.* Item paulò post: *Propter hoc tradidit illos Deus in passiones ignominie.* Item paulò

Esther 5.
sec. LXX.

Prov. 21.1.

Psal. 104.
25.

Rom. 1.24.

Ibid. 26.

post:

post: *Sicut non probaverunt Deum habere in notitiam, tradidit illos Deus in reprobam mentem, ut faciant quæ non conveniunt.* Et ad Thessalonicenses in epistola secunda ait de quibusdam: *Pro eo quòd dilectionem veritatis non receperunt, ut salvi fierent, & ideo mittet illis Deus operationem erroris, ut credant mendacio, ut judicentur omnes qui non crediderunt veritati, sed consenserunt iniquitati.* Ibid. 28. 2. Thess. 2. 10.

43. His & talibus testimoniis divinatorum eloquiorum, quæ omnia commemorare nimis longum est, satis, quantum existimo, manifestatur, operari Deum in cordibus hominum ad inclinandas eorum voluntates quòcumque voluerit, sive ad bona pro sua misericordia, sive ad mala pro meritis eorum, judicio utique suo aliquando aperto, aliquando occulto, semper tamen justo. Fixum enim debet esse & immobile in corde vestro, quia non est iniquitas apud Deum. Ac per hoc quando legitis in litteris veritatis, à Deo seduci homines, aut obtundi vel obdurari corda eorum, nolite dubitare præcessisse mala merita eorum, ut justè ista paterentur: ne incurritis in illud proverbium Salomonis: *In sapientia viri violat vias ejus, Deum autem causatur in corde suo.* Gratia verò non secundum merita hominum datur, alioquin gratia jam non est gratia: quia ideo gratia vocatur, quia gratis datur. Si autem potens est, sive per Angelos, vel bonos vel malos, sive quocumque alio modo operari etiam in cordibus malorum, pro meritis eorum, quorum malitiam non ipse fecit, sed aut originaliter tracta est ab Adam, aut crevit per propriam

Deum operari in cordibus hominum ad inclinandas eorum voluntates quò voluerit.

Rom. 9.14.

Prov. 19.3.

Rom. 11.6.

Malitia originaliter ab Adam tracta.

voluntatem : quid mirum est , si per Spiritum sanctum operatur in cordibus electorum suorum bona , qui operatus est ut ipsa corda essent ex malis bona ?

CAPUT
XXII.
Gratiæ
gratuitæ
exemplum
in parvulis.

44. SED suspicentur homines qualibet merita bona , quæ putant præcedere , ut iustificentur per Dei gratiam ; non intelligentes , cum hoc dicunt , nihil aliud quàm se negare gratiam : sed , ut dixi , quod volunt de majoribus suspicentur ; de parvulis certè pelagiani quid respondeant non inveniunt , quorum nec voluntas ulla est in accipienda gratia , cujus voluntatis meritum præcessisse dicant , & insuper eos etiam cum fetu reluctari videmus , quando baptizantur & divina sacramenta percipiunt ; quod eis ad magnum impietatis peccatum imputaretur , si jam libero uterentur arbitrio : & tamen hæret etiam in reluctantibus gratia , apertissimè nullo bono merito præcedente , alioquin gratia jam non esset gratia . Et aliquando filiis infidelium præstatur hæc gratia , cum occulta Dei providentia in manus piorum quomodocumque perveniunt ; aliquando autem filii fidelium non eam consequuntur , aliquo impedimento existente , ne possit periclitantibus subveniri . Fiunt verò ista per occultam Dei providentiam , cujus inscrutabilia sunt judicia , & investigabiles viæ : quod ut Apostolus diceret , quid prædixerit intuemini . Agebat enim de judæis & gentibus , cum scriberet ad romanos , id est , ad gentes , & ait : *Sicut enim aliquando vos non credidistis Deo , nunc autem misericordiam consecuti estis in illorum incredulitate : ita & hi nunc non crediderunt in vestra misericordia , ut & ipsi misericordiam consequantur : conclusit enim Deus om-*

Rom. II.
30.

*omnes in infidelitate , ut omnium misereatur . Et cum adtendisset quid dixerit , admirans sententiæ suæ certam quidem veritatem , sed magnam profunditatem , quomodo concluderit Deus omnes in infidelitate , ut omnium misereatur , quasi faciens mala ut venirent bona , mox exclamavit atque ait : O altitudo divitiarum sapientiæ & scientiæ Dei , quam inscrutabilia sunt judicia ejus , & investigabiles viæ ejus ! Hæc enim inscrutabilia judicia & investigabiles vias perversi homines non cogitantes , & proclives ad reprehendendum , non idonei ad intelligendum , putabant & jactabant Apostolum dicere : *Faciamus mala , ut veniant bona .* Quod absit ut Apostolus diceret : sed homines non intelligentes hoc putabant dici , quando audiebant quod dixit Apostolus : *Lex autem subintravit , ut abundaret delictum ; ubi autem abundavit delictum , superabundavit gratia .* Sed utique gratia id agit , ut jam fiant bona ab eis qui fecerunt mala ; non ut perseverent in malis , & reddi sibi existiment bona . Non itaque debent dicere : *Faciamus mala , ut veniant bona* ; sed *Fecimus mala , & venerunt bona ; jam faciamus bona , ut in futuro sæculo recipiamus pro bonis bona , qui in hoc sæculo recipimus pro malis bona .* Propter quod scriptum est in Psalmo : *Misericordiam & judicium cantabo tibi , Domine .* Prius itaque non ideo venit Filius hominis in mundum , ut judicet mundum , sed ut salvetur mundus per ipsum ; hoc propter misericordiam : postea verò propter judicium venturus est judicare vivos & mortuos ; quàmvis & in hoc tempore ipsa salvatio non fiat sine iudicio , sed occulto . Ideo ait : *In iudicium ve-**

Ibidem 33.

Rom. 3. 8.

Rom. 5. 20.

Psal. 100. I.

Joan. 3. 17.

Ioan. 9. 39.

ni

ni in hunc mundum, ut qui non vident, videant, & qui vident, cæci fiant.

CAPUT XXIII.
Cur huic subvenitur, illi non subvenitur, revocandum ad judicia Dei occulta.

Sap. 4. II.

Phil. 3. 16. & 15.

a

Matt. 10. 26.

Ezech. 14. 9.

Rom. 9. 18.

b

Exod. 8. 32.

45. AD occulta ergo Dei judicia revocate, quando videtis in una caussa, quam certe habent omnes parvuli, hereditarium malum trahentes ex Adam, huic subveniri ut baptizetur, illi non subveniri ut in ipsa obligatione moriatur; illum baptizatum in hac vita relinqui, quem præscivit Deus impium futurum, istum verò baptizatum rapi ex hac vita, ne malitia mutet intellectum ejus: & nolite in istis dare injustitiam vel insipientiam Deo, apud quem justitiæ fons est, & sapientiæ: sed sicut vos exhortatus sum ab initio sermonis hujus, in quod pervenistis, in eo ambulate, & a hoc quoque vobis Deus revelabit, & si non in hac vita, certè in altera: *Nihil est enim occultum quod non revelabitur.* Quando ergo auditis dicentem Dominum: *Ego Dominus seduxi prophetam illum;* & quod ait Apostolus: *Cujus vult miseretur, & quem vult obdurat;* in eo quem seduci permittit vel obdurati, mala ejus merita credite; in eo verò, cujus miseretur, gratiam Dei non reddentis mala pro malis, sed bona pro malis, fideliter & indubitanter agnoscite. Nec ideo auferatis à Pharaone liberum arbitrium, quia multis locis dicit Deus: *Ego induravi Pharaonem, vel induravi, aut indurabo cor Pharaonis.* Non enim propterea ipse Pharaon non induravit cor suum. Nam & hoc de illo legitur, quando ablata est ab Ægyptiis cynomyia, dicente Scriptura: *Et ingravit Pharaon cor suum & in isto tempore, & noluit*

a Hæc in editis immissum est, si aliquid aliter scriptis: quod in MSS. non erat.

b Aliquot MSS. vel obdurat.

dimittere populum. Ac per hoc & Deus induravit per justum judicium, & ipse Pharaon per liberum arbitrium. Certi ergo estote, quia non erit inanis labor vester, si in bono proposito proficientes perseveretis usque in finem. Deus enim qui modò illis quos liberat non reddit secundum opera eorum, tunc reddet unicuique secundum opera ejus. Reddet omnino Deus & mala pro malis, quoniam justus est; & bona pro malis, quoniam bonus est; & bona pro bonis, quoniam bonus & justus est: tantummodo mala pro bonis non reddet, quoniam injustus non est. Reddet ergo mala pro malis, poenam pro injustitia; & reddet bona pro malis, gratiam pro injustitia; & reddet bona pro bonis, gratiam pro gratia.

46. REPETITE assidue librum istum, & si intelligitis, Deo gratias agite: ubi autem non intelligitis, orate ut intelligatis: dabit enim vobis Dominus intellectum. Mementote scriptum esse: *Si quis vestrum indiget sapientia, postulet à Deo, qui dat omnibus affluenter, & non impropert, & dabitur ei.* Ipsa est sapientia de sursum descendens, sicut ipse Apostolus Jacobus dicit. Illam verò sapientiam repellite à vobis, & orate ut non sit in vobis, quam detestatus est, ubi ait: *Quod si zelum amarum habetis, & contentiones in vobis sunt, non est ista sapientia de sursum descendens, sed terrena, animalis, diabolica. Ubi enim zelus & contentio est, ibi inconstantia & omne opus pravum. Quæ autem de sursum est sapientia, primum quidem pudica est, deinde pacifica, modesta, suadibilis, plena misericordia & fructibus bonis, inestimabilis, sine simulatione.* Quid boni ergo non habe-

Matt. 16. 27.

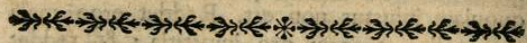
CAPUT XXIV.
Intellectus & sapientia petatur à Deo.
Jacobi 1. 5.

Jacobi 3. 14.

bit,

bit, qui hanc sapientiam postularit & impetrarit à Domino? Et hinc intelligite gratiam; quia si ex nobis esset ista sapientia, de sursum non esset, nec ab ipso qui nos creavit Deo postulanda esset. Fratres, orate & pro nobis, ut temperanter, & piè, & justè vivamus in hoc sæculo, exspectantes illam beatam spem, & manifestationem Domini & Salvatoris nostri Jesu Christi, cui est honor, & gloria, & regnum cum Patre & Spiritu sancto in sæcula sæculorum, Amen.

Tit. 2, 12.



VALENTINI AD AUGUSTINUM
post librum de gratia & libero arbitrio,
& superiores ejus litteras
rescribentis

Epistola inter Augustinianas CCXVI.

Domino verè sancto, ac nobis venerabiliter super omnia preferendo, & pia exultatione colendo, beatissimo papæ AUGUSTINO, VALENTINUS servus tuæ sanctitatis, & omnis congregatio quæ tuis orationibus mecum sperat, in Domino salutem.

I. **VENERABILIA** scripta, & librum * tuæ sanctitatis ita tremebundo corde suscepimus, ut sicut beatus Elias cum in speluncæ limine staret, faciem suam gloria Domini transeunte velavit; ita nos objugatos oculos teximus, quia per rusticitatem fratrum nostrorum nostro judicio erubui-

* Librum superiorum, de Gratia & libero arbitrio.

timus, quorum inordinata profectione tuam a metuimus beatitudinem salutare; quia tempus loquendi, & tempus tacendi: ne dum per dubitantes & de veritate fluctuantes scriberemus, de dictis sapientiæ tuæ, quæ est sicut Angeli Dei, dubitare cum dubitantibus videremur. Non enim erat nobis necessarium interrogare de beatitudine, & de sapientia tua, quæ est nobis nota per Domini gratiam. Nam ad librum * dulcissimæ sanctitatis tuæ ita sumus alacriter jocundati, ut sicut Apostoli Dominum post resurrectionem prædentem secum non audebant interrogare, quis esset: Sciebant enim quia Jesus est: ita & nos nec volumus, nec ausi sumus interrogare de libro, utrum tuæ sanctitatis esset, cum ipsa fidelium gratia quæ in eo liberaliter commendatur, nobis tuum esse, domine sancte papa, eloquiis vivacissimis contestetur.

* al. dulcissimum.
Joan. 21. 12.

2. Incipiamus autem, domine beatissime papa, ipsius ordinem perturbationis exponere. Carissimus frater noster Florus servus paternitatis tuæ, cum ad Uzalensem patriam fuisset suadente caritate profectus, eulogias * monasterio inter ipsas suæ civitatis moras de opusculis nobis tuæ adtulit sanctitatis, uno fratre Felice, qui ad tuam sanctitatem tardè post comites suos venisse dinoscitur, eundem librum * devotè dictante. Ventum est ad monasterium cum eodem libello, fratre Floro ad carthaginem de Uzalensi civitate profecto. Mihi non monstrato

* al. monasterii.

* Librum seu epistolam 194. ad Siatum.

a Legebatur antea, meruimus: non rectè, nisi verbo præfigatur particula negans. Sequimur hic antiquissimum Corbelense exemplar, in quo epistola cum superiore Augustini libro conjungitur.